

Reformationsjubileet 2017

När det gäller historiska processer, som reformationen var, är det alltid knepigt att sätta ett bestämt årtal som start. Det fanns naturligtvis en förhistoria med människor, idéer och händelser. Luthers tesspikande på slottskyrkans port i Wittenberg – om händelsen nu alls har ägt rum – är dramaturgiskt stark: Från den lilla universitetsstaden hördes hammarslagen vida omkring, och den ensamme hjälten trädde fram. Så har det låtit. I år är det femhundra år sedan reformationen inleddes.

I monologen »Ringaren» i Hasse Alfredsson och Tage Danielssons revy *Gröna Hund* från 1962 presenteras pastor Jansson. Trots att han inte har några bestämda åsikter om någonting är han en god talare. Bland annat liknar han livet vid en påse: tomt och innehållslöst om man inte fyller det med något. Nu kan man inte säga att reformationen var tom och innehållslös. Däremot är det uppenbart att vad reformationen påstås vara och betyda i stor utsträckning ligger i betraktarens öga och är föremål för tolkning. Reformationen blir lite som en påse som fylls med det som läggs i den.

I en mening kan det kanske inte vara annorlunda. Reformationen är så komplex och vidsträckt att den rättare borde benämnas som ett skeende med avgörande betydelse för historien därefter. Att lyfta ut en eller par aspekter och säga att det var om detta det handlade låter sig inte göras. Här blandas de teologiska frågorna med kyrkans förhållande till den sekulära makten, nationalstaternas framväxt, hur individen kom i blickpunkten, modernitetens framväxt, religionsföljelser och begynnande sekularisering.

Tidigare jubileer ger syn för sägen. Initiativet till firandet av det första hundraårsjubileet kom från reformert håll och syftet var att sammankopplas med lutheranerna och på så vis komma i åtnjutande av de religiösa friheter som dessa då hade men som de reformerta saknade. På svensk mark firade man inte alls 1617, utan 1621. Orsaken var att man menade att Sverige hade en egen reformation och inte alls var beroende av Luther. Hos oss var det Gustav Vasa som räknades som reformator. Därför firade man årtalet då han uppträdde som riksföreståndare.

1621 var Sverige en stormakt som firade i triumf, och där både Luther och Gustav Vasa framställdes som hjältar. Men 1721 hade stormakten fallit och pietistiska influenser gjorde sig gällande. Nu var Luther inte så mycket hjälte som trosfrände i kampen. 1817 firade Sverige för första gången tillsammans med den övriga lutherska världen, men nu var det upplysningstidens idéstoff som framträdde. Reformationen hade lyft människor ur det medeltida, påvliga mörkret, och förnuftet hade segrat, hette det. Firandet 1917 präglades i Sverige av den nya bibelöversättningen.

Inför 2017 har Lutherska Världsförbundet (LVF) presenterat ett tema följt av tre negationer att samlas kring: »Befriad av Guds nåd. Frälsningen – inte till salu; Människan – inte till salu; Skapelsen – inte till salu.» Till detta har LVF identifierat tre principer för hur reformationen bör uppmärksammas: a) Reformationen av idag är en global angelägenhet med en mångfald av erfarenheter att ta tillvara från de olika medlemskyrkorna, särskilt de i minoritetsställning. b) Luthersk reformation av idag är att tillsammans med kristna i andra kyrkliga traditioner följa Jesus Kristus. c) Den lutherska reformationen av idag är en ständigt pågående process.

Om tidigare reformationsjubileer har fyllt »påsen» med ett tydligt, om än skiftande, innehåll, är detta tema och de tre negationerna i sig självt en tom påse som utifrån betraktarens perspektiv kan få betyda lite vad som.

Inför olika slags budskap kan det vara avslöjande att sätta in ett »inte» före påståendet. Påståendet »Det är viktigt att bevara freden», är i och för sig relevant, men framstår inte som

särskilt originellt eftersom ytterst få skulle hävda motsatsen: »det är *inte* viktigt att bevara freden». Det är då mer angeläget att resonera kring *hur* man bevarar freden. Samma övning kan göras med LVF:s negationer. Finns det någon som hävdar att frälsningen, människan och skapelsen *är* till salu?

LVF erbjuder oss alltså en påse att själva fylla. Vad vore då ett relevant innehåll för 2017 års reformationsjubileum?

Att reformationen är en ständigt pågående process kan uppfattas på olika sätt. Oavsett vad man tycker är det ett faktum att tidigt etablerades olika riktningar, som var för sig har utvecklats och förändrats så att många av dem idag har litet med sitt reformatoriska ursprung att göra. Det är också sant att många idag anser att reformation innebär ständig förändring. Men det är också sant att detta påstående är falskt. Reformatorernas hela idé var tvärtom ett återskapande – *re-formare* – efter ett tidigare ideal. Frågan är dock om detta är möjligt. Kan kyrkan återgå till tidigare stadium eller måste den förändras i kontinuitet? Vad definierar i så fall kontinuiteten? Detta är väsentligt att reflektera kring.

Många reformatoriska kyrkor bär på stora andliga skatter, inte minst i form av ett rikt andligt arv. Det finns också sådant som är feltänkt och visat sig inte fungera. Det vore en uppgift för de olika kyrkorna att fundera igenom vad som är vad. Vilka är våra skatter, sådana som kan vara en gåva till hela kyrkan och som kan införlivas i kyrkans katolicitet? Vad är sådant där vi inte bara har gått före utan också gått bort oss? Ett sådant samtal måste naturligtvis föras tillsammans med andra traditioner, utan den överlägsenhet som alltför ofta präglat reformatoriska kyrkor i väst.

De lutherska kyrkornas främsta bekännelseskrift, *Confessio Augustana*, skrevs inte bara för att visa hur de evangeliska tänkte, utan också för att bevara kyrkans enhet. En katolsk identitet, att inte vilja utgöra en särmening i motsats till något annat, ligger därför i det lutherska arvet. Detta handlar om att se den egna traditionen i ljuset av andra traditioner, också den romerska, som är den största. Slutsatsen är att vi inte avvisar allt eget till förmån för någon annans samtidigt som vi söker finna samförstånd och konvergens i en strävan efter kyrkans enhet, i trohet mot det egna arvet och kyrkans stora tradition.

Arvet från reformationen är viktigt. Dess centrala teologiska frågor är fortfarande levande.

Frågan är bara hur de ska uttryckas idag. Vem bär arvet vidare och hur? Att dessa frågor besvaras nöjaktigt måste vara en förutsättning för de reformatoriska kyrkornas identitet och fortsatta existensberättigande.